

Program prac konserwatorskich

Przedmiot Prac:

Budynek dawnej remizy strażackiej w Raszkowie

Zakres Prac:

Ekspertyza konserwatorska, badania elewacji budynku dawnej remizy strażackiej (tynków, polichromii) w ramach zadania pn.: „Modernizacja garażu –budynek strażnicy przy ulicy Pleszewskiej” - Raszków, ul. Pleszewska 34, dz. Nr 367/1ob. 0001

Inwestor/ Użytkownik:

Gmina i Miasto Raszków, ul. Rynek 32, 63-440 Raszków.

Spis zawartości:

Część opisowa: 22 str.

Dokumentacja fotograficzna: 27 szt.

Autorzy programu:

mgr sztuki konserwator Monika Rzegocińska-Wiącek (nr dyplomu 2196)

mgr sztuki konserwator Marek Wiącek (nr dyplomu 1600)

styczeń 2023 r.

1.WSTĘP

Głównym celem planowanych prac jest konserwacja techniczno-estetyczna elewacji budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie niepełniącego obecnie funkcji zgodnych z pierwotnym przeznaczeniem. Obiekt stanowi część układu urbanistycznego, który wraz z archeologicznymi warstwami osadniczymi (XV-XIX w.) został wpisany do rejestru zabytków pod nr. 670/A z 15.04.1993 r. Pracom budowlano-konserwatorskim poddane będą wszystkie elementy budynku wraz z elewacją, elementami artykulacji architektonicznej, stolarką drzwiową oraz dachem. Przedstawione zostaną ustalenia dotyczące kolorystyki elewacji budynku.

2.HISTORIA OBIEKTU

Miasto Raszków wzmiankowane jest od 1393 r. Miasto lokowane jest na prawie niemieckim, które Raszków otrzymał w 1444 r. Miejscowość położona jest na szlaku Kalisz- Krotoszyn. W centrum miasta zlokalizowany jest czworoboczny rynek o czterech blokach ulicznych, zabudowie piętrowej z ratuszem z XIX w., znajdującym się pośrodku. Na południu od rynku usytuowany jest eklektyczny kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z lat 1882-1886. Na wschód od świątyni odchodzi ul. Kościelna, przy której znajduje się wiele historycznych budynków – min.: budynek plebani z 2 poł. XIX w., za nią murowany trzykondygnacyjny spichlerz z tego samego okresu, budynek obór proboszczowskich oraz organistówka z poł. XX w. Po drugiej stronie ulicy znajduje się młyn z 1912 r. Wreszcie, u zbiegu ulic: Kościelnej i Pleszewskiej znajduje się opisywany budynek dawnej remizy strażackiej pochodzący z 1902 r. położony przy ul. Pleszewskiej 34. Oprócz pierwotnej funkcji remizy strażackiej budynek używany był w przeszłości również na potrzeby magazynu GS Raszków.

3.OPIS OBIEKTU

Jest to niewielki, murowany budynek w kształcie prostopadłościanu składający się z krytego, pulpitowego dachu, o niewielkim spadku w kierunku zachodnim pełniący pierwotnie funkcję garażu przeznaczonego na dwa lub trzy konne, strażackie wozy bojowe. Pierwotnie, z tyłu budynku znajdowała się nieistniejąca już drewniana wieża, w której suszono węże gaśnicze.

Remiza od dawna nie jest już użytkowana zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Obecnie trwają prace projektowe związane z jej późniejszą restauracją i adaptacją z przeznaczeniem na cele magazynu, garażu.

Obiekt zbudowany został na rzucie prostokąta o wym. 15,69 m dł., 5,70 m szer. i 4,17 m wys. (do gzymsu) oraz 7,83 m wys. (do najwyższego punktu

zwieńczenia z iglicą wschodniej elewacji frontowej).

Budynek wymurowany jest z cegły ceramicznej, pełnej na zaprawie wapiennopiaskowo cementowej, jest jednotraktowy i składa się z dwóch pomieszczeń. Na elewacji zachowały się tynki wapienne i wapienno-cementowe. Dach kryty jest obecnie materiałem bitumicznym - papą. Zachowały się w stopniu częściowym tynki położone na wewnętrznych ścianach budynku. Na fragmencie sufitu znajduje się podbitka trzcinowa z warstwą tynku. Budynek jest jednokondygnacyjny, bez poddasza, niepodpiwniczony.

Więźba dachowa jest drewniana z deskowaniem, kryta papą. W środkowej części budynku znajduje się posadzka wybrukowana z kamieni polnych. Budynek założony jest na planie prostokąta, o pomieszczeniach w układzie jednotraktowym. Elewacje ustawione są na niskim cokole, tynkowane, zwieńczone rodzajem prostego fryzu oraz powyżej, profilowanym gzymsem. Elewacja wschodnia jest symetryczna, z trzema otworami drzwiowymi oraz charakterystycznym, wysokim na 370 cm, profilowanym, zwieńczeniem w formie łamanego, półkolistego gzymsu z wertykalnym ażurowym elementem znajdującym się pośrodku, zakończonym, kutą, metalową iglicą, akcentującymi oś budynku. Centralna część elewacji wschodniej (nad środkowymi drzwiami) zaakcentowana jest również horyzontalną wąską płyciną o szerokości równej drzwiom środkowym. Od strony elewacji południowej znajduje się czwarty otwór drzwiowy (wszystkie otwory sklepione są odcinkiem łuku od góry). Lewy otwór drzwiowy usytuowany przy południowo wschodnim narożniku budynku został wtórnie zamórowany i dostęp do wydzielonego pomieszczenia jest tylko poprzez drzwi znajdujące się w elewacji południowej budynku. Narożniki budynku w partii przygzymsowej zaakcentowane są profilowanym elementem artykulacji architektonicznej imitującym rodzaj stylizowanej głowicy pilastra.

ELEWACJE

Poszczególne elewacje są zróżnicowane pod względem wystroju architektonicznego. Od dołu jest to niski, nieznacznie wysunięty cokół wykonany z wątku ceglanego, otynkowany. Powyżej zaczyna się mur z cegły ceramicznej, otynkowany. Elewacja zachodnia nie jest widoczna od strony ulicy, dlatego jej powierzchnia jest prosta, tynkowana, pozbawiona jakichkolwiek zdobień. Ściana zachodnia (od strony ogrodu) jest niższa od pozostałych, stanowiąc podstawę murlaty, na której opiera się konstrukcja dachu jednospadowego, o małym nachyleniu połaci i lekko wysuniętym okapie. Ściany szczytowe są tej samej wysokości, co elewacja wschodnia, frontowa i są wysunięte w górnej części zasłaniając konstrukcję dachu.

PODŁOGI, POSADZKI

We wnętrzu budynku jest posadzka cementowa, wtórnie położona na podbudowie kamiennej – z kamieni polnych, natomiast w partii środkowej budynku zachował się oryginalny fragment bruku z kamieni polnych.

TYNKI

Obecna kolorystyka budynku jest wtórna. Zewnętrzne tynki są w kolorze różowocielistym (wtórna, różowocielista obrzutka cementowa). Ściany noszą ślady licznych napraw przy użyciu wyprawek tynkarskich, wapienno-cementowych. Zachowane są fragmenty oryginalnych tynków zewnętrznych ze śladami pierwotnej warstwy polichromii w kolorze szarobeżowym. Partie ścian wewnętrznych wraz z fragmentem podbitki trzcinowej - są w kolorze białym (pobiałe wapienne). Niektóre elementy detalu architektonicznego: profile grzymsu, płycina w elewacji wschodniej, ażurowy element zwieńczenia - malowane są wtórnie na ciemnoszary kolor.

STOLARKA DRZWIOWA

Cztery otwory drzwiowe (sklepione odcinkowo - trzy w elewacji wschodniej i jedno – w południowej) wypełnione są drzwiami drewnianymi, dwuskrzydłowymi, zwieńczonymi odcinkiem łuku, deskowo-listwowo-zastrzałowymi na zawiasach pasowych, zdwojonymi (podwójnymi). Zawiasy są wtórnie malowane na biało. W drzwiach znajdują się oryginalne zamki skrzynkowe. Na drzwiach od strony zewnętrznej widoczne są śladowo zachowane fragmenty dwóch warstw chronologicznych (orzechowobrzozowa oraz jasnoszara).

Bibliografia:

1. Karta ewidencyjna zabytków nieruchomych, Remiza Strażacka, Gmina i Miasto Raszków, ul. Rynek 32, 63-440 Raszków
2. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, Województwo poznańskie, z.14-15, powiat ostrowski, str 5, PAN, Warszawa 1958
3. Powiat Ostrowski, przewodnik, Marek Olejniczak, PTTK, Ostrów Wlkp. 2007

4.STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Cokół

Stan zachowania wątku ceglanego oraz wtórnej warstwy zaprawy cementowej w partii cokołu jest zapewne zróżnicowany, jednak z uwagi na częściowy brak

dostępu nie można tego jednoznacznie potwierdzić. Powierzchnia cokołu pokryta jest wtórnymi warstwami zacierki cementowej. W wielu miejscach warstwa zaprawy w partii cokołu uległa degradacji, odspojeniu w wyniku oddziaływania wilgoci.

Partie oryginalne cokołu musiały być narażone na znaczne zanieczyszczenia środowiska oraz ze względu na położenie w przyziemiu - na namakanie i porosty mchów, co powodowało degradację oryginalnej zaprawy wapienno-piaskowej. Cokół, cyklicznie poddawany zawilgoceniu i działaniu soli, ulegał szybkiej degradacji, wykruszeniom, spękanom oraz utraceniom. Ciągłe wnikanie wody transportującej rozpuszczalne sole w obrębie wążku ceglanego musiało stać się przyczyną pogarszającego stanu technicznego cokołu.

Wątek ceglany

Po zapoznaniu się z obiektem stwierdza się, że stan zachowania wążku ceglanego jest zły. Mury były narażone poprzez cyklicznie zmieniające się warunki atmosferyczne (deszcz, śnieg, mróz, wiatr) oraz na ich destrukcyjne działanie. Stałe i ciągłe zawilgocenie z dołu poprzez podciąganie kapilarne wód gruntowych wraz z solami (brak izolacji poziomej) i z góry (wadliwe opierzenia, nieszczelności w dachu, brak orynnowania i rur spustowych) spowodowały korozję cegły i zaprawy. Z powodu zanieczyszczeń środowiska i słabych tynków, które uległy odspojeniu odsłaniając tym samym duże powierzchnie ceglanego muru, destrukcja muru przebiegała dość szybko. Zniszczeniu uległy cegły wraz ze spoiną. Tam, gdzie wątek ceglany mocno nasiąkał wodą zaczęły się pojawiać szczeliny i pęknięcia muru, zwłaszcza w partiach przygzymsowych, tuż pod dachem – zapewne w wyniku oddziaływania wilgoci inwazyjnej pochodzącej z licznych nieszczelności w dachu. Zaprawa utraciła swoje właściwości klejące, kruszy się i rozwarstwia, podobnie jest z cegłą. Widoczne są miejsca, gdzie stopień zniszczenia jest bardzo duży (przygzymsowe partie elewacji ogrodu i elewacji południowej), pojawiają się tam głębokie szczeliny, uskoki (do 4 cm szerokości) a nawet różnice w wysokościach muru. Grunt z tyłu budynku wydaje się być zawilgocony. Na elewacjach widnieją pozostałości kilku rodzajów tynków, w części głównej są to tynki wapienne, dodane później wapienno-cementowe, oraz współczesne wyprawki cementowe (w partiach przycokołowych).

Mury budynku były wzmacniane, remontowane, co widoczne jest w postaci skorodowanych, ozdobnych ankrów na elewacji wschodniej, północnej i południowej, bądź niezbyt fachowo prowadzone były prace naprawcze, toteż te zniszczenia są dość znaczne. Były to liczne wyprawki cementowe, które tylko doraźnie rozwiązały problemy powodując tym samym dodatkowe szkody, gdyż zamykały pory mocno zawilgoconej cegły. W górnych partiach ścian widoczne są liczne odspojenia tynku powstałe w wyniku nieszczelnych opierzeń gzymsów.

Tynki

Duża wilgoć w murach spowodowała odspajanie się tynków i złuszczenia wtórnej farby najbardziej widoczne w partiach przygzymsowych i przycokołowych. W przypadku górnych partii ścian przyczyny złego stanu zachowania oryginalnych tynków związane są zapewne z oddziaływaniem wilgoci inwazyjnej pochodzącej z opadów atmosferycznych oraz z nieszczelności w dachu, w wyniku czego woda wnikała bezpośrednio w mur poprzez drobne mikrospeknięcia powodując w połączeniu z silnymi wahaniami wilgotnościowo-temperaturowymi z czasem odspajanie warstwy zaprawy od partii wątku ceglanego. Późniejsze naprawy wyprawkami cementowymi mają charakter tymczasowy i w dłuższej perspektywie przyczyniają się do szybszego zniszczenia tynku w wyniku zastosowania sztucznej bariery uniemożliwiającej odparowywanie wody z muru. W pomieszczeniach wewnętrznych zaobserwowano podobne zjawisko wskutek zastosowania częściowych tynków i wylewek cementowych, co w połączeniu ze słabą izolacją poziomą lub jej brakiem spowodowało zniszczenie oryginalnych, pozostałych tynków wapienno-piaskowych oraz wątku ceglanego w wyniku oddziaływania wilgoci kapilarnej i powstawania podczas jej odparowywania wykwitów solnych (zwiększających wielokrotnie podczas tego procesu swoją objętość doprowadzając do zniszczenia cementowej bariery wilgociowej) oraz wykwitów „korozji” biologicznej (glonów, porostów itp.) .

Dach, obróbki blacharskie

Stan zachowania pokrycia dachowego jest bardzo zły, widoczne są miejsca, gdzie występują znaczne nieszczelności i braki w jego strukturze, natomiast spora część dachu uległa zapadnięciu, a niemal trzecia część dachu od strony północnej uległa całkowitej destrukcji. Większość elementów konstrukcyjnych dachu - belek, wymaga wzmocnienia lub wymiany. Deskowanie pokrycia dachu wymaga całościowej wymiany. Bitumiczna powłoka z papy jest również w złym stanie technicznym, co powoduje dodatkowe wnikanie wody opadowej w mury budynku.

Obróbki blacharskie na gzymsach są w złym stanie – szczególnie na ścianach szczytowych, są one nieszczelne i powodują wnikanie wody, która przenika w głąb ścian i gzymsów. Ich wadliwość powoduje dodatkowe zniszczenia tynków i ścian budynku. Budynek nie posiada systemu odprowadzania wody z dachu – brak rynien, rur spustowych (zostały zniszczone lub nigdy nie były zainstalowane).

Stolarka drzwiowa

Stan większości elementów stolarki drzwiowej jest zły.

Stolarka drzwiowa jest oryginalna, niestety jej stan techniczny i estetyczny wymaga przeprowadzenia natychmiastowych prac konserwatorskich. Drewniane

podłoże tych elementów jest mocno wypaczone, drzwi nie domykają się, silna korozja drewna spowodowana była wilgocią i atakiem drewnojadów oraz korozji biologicznej. Stolarka pozbawiona jest zewnętrznej warstwy ochronnej – impregnatu oraz farby. Miejscami występują ślady farby w dwóch warstwach chronologicznych: oryginalna w kolorze orzechowobrazowym oraz wtórna w kolorze jasnoszarym. Drewno jest w wielu miejscach spękane, złuszczone i ma nieestetyczny wygląd.

5.WSTĘPNE ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Celem prac konserwatorskich będzie zahamowanie procesu niszczenia oraz przywrócenia walorów estetycznych i historycznych budynku.

Zróznicowanie technologii i stanu zachowania poszczególnych elementów wymaga zastosowania metod i materiałów konserwatorskich do określonych warunków. Wszystkie zabiegi będą poprzedzone szczegółowym rozpoznaniem budowy technologicznej, określeniem zakresu i przyczyn zniszczeń oraz próbami gwarantującymi właściwy dobór materiałów i metod konserwatorskich. Podjęta zostanie próba wskazania charakteru pierwotnej kolorystyki oraz wtórnych historycznych aranżacji polichromii obiektu. Na podstawie analizy przyczyn zniszczeń oraz na podstawie badań historyczno-artystycznych będzie możliwe sformułowanie ostatecznych wniosków konserwatorskich, a także ogólnego programu prac ratunkowych.

Prace nad osuszeniem i odwodnieniem budynku.

W założeniach konserwatorskich dotyczących przeprowadzenia wyżej wymienionych prac przy obiekcie postuluje się, o ile będzie to możliwe (z uwagi na bezpośredni kontakt muru z chodnikiem) usunięcie wszelkich betonowych opasek wokół budynku oraz zniwelowanie terenu (warstwy gruntu znajdującej się w bezpośrednim kontakcie z murami budynku naniesionego powyżej poziomu posadzki we wnętrzu budynku, co powoduje napływ wody opadowej oraz przesiąkanie do wyższych partii muru wilgoci zakumulowanej w ziemi podciąganej z niższych warstw).

Bardzo skutecznym sposobem osuszenia murów jest wykonanie kanalizacji deszczowej i odwodnienie murów. W tym celu konieczne byłoby wykonanie drenażu wokół fundamentów na zewnątrz budynku lub alternatywnie zaleca się w miarę możliwości wykonanie drenażu wzdłuż wewnętrznych ścian budynku (system sączków-rur drenarskich odprowadzających stale wodę do kanałów odpływowych czy do zbiorczych studzienek). Zaleca się wykonanie wyżej wymienionych prac osuszających wokół całego budynku poprzez wykopanie kanału o szerokości do 50 cm wokół fundamentów odkrywając ziemię do około 20-30 cm poniżej poziomu posadzki wnętrza budynku z zachowaniem odpowiedniego spadku. W przypadku konieczności wykonania zbyt głębokiego wykopu (połączonego z drenażem gruntu) i odkrycia większych partii fundamentu budynku (w związku z zaobserwowaniem zjawiska zbyt

dużego napływu wody gruntowej) przed podjęciem decyzji o przeprowadzeniu drenażu zalecane byłoby wykonanie badań specjalistycznych (ekspertyzy geologicznej - chodzi o ustalenie, czy ewentualne - stałe obniżanie poziomu wód gruntowych może spowodować jego rozluźnienie).

Po ułożeniu systemu rur drenarskich na dnie kanału i przykryciu ich drobnym kamieniem przepuszczającym wodę można wykonać umocnienie brzegu wykopu np: przy pomocy betonowych ścianek oraz przykrycie otwartych kanałów systemem krat (dopuszcza się również przykrycie otwartych kanałów grubym żwirem). Jednak pozostawienie trwale odkrytych ścian zewnętrznych na fragmentach poniżej poziomu posadzki budynku zapewnia bardziej swobodną cyrkulację powietrza i odparowywanie wilgoci z muru oraz powinno rozwiązać typowe problemy związane z kumulacją wody gruntowej w partiach przyposadzkowych obiektu. Jeśli z jakiś powodów nie ma możliwości wykonania drenażu na zewnątrz budynku, można go wykonać wewnątrz w ten sam sposób z wykonaniem studzienki odprowadzającej kumulującą się wodę.

Stosowanie „sztucznych” barier przeciwwilgociowych, izolacji pionowych lub iniekcji impregnatów do wnętrza muru nie zawsze przynosi gwarantowane rezultaty i wiąże się z koniecznością cyklicznego powtarzania zabiegów. Jednak, jeśli nie ma możliwości przeprowadzenia klasycznego drenażu zaleca się zastosowanie osuszania murów metodą iniekcji krystalicznej. Technologia iniekcji krystalicznej, przeznaczona jest do odtwarzania izolacji przeciwwilgociowych poziomych jak i pionowych, bez potrzeby odkopywania murów zewnętrznych.

Technologię tę można stosować bez względu na rodzaj materiału użytego do budowy murów (cegła, wapień, piaskowiec, beton itp.) oraz bez względu na ich grubość, stopień zasolenia i zawilgocenia. W przeciwieństwie do wszystkich innych znanych technologii osuszania budynków iniekcja krystaliczna daje lepsze efekty, im bardziej zawilgocone są mury.

Nie wymaga więc wstępnego suszenia muru w strefie planowanej iniekcji, tak jak to ma miejsce w innych znanych technologiach. Wprost przeciwnie – przed iniekcją strefę muru dodatkowo zwilża się wodą, aby uzyskać korzystne efekty do dyfuzji składników jonowych mieszaniny iniekccyjnej, tworzących izolację. Utworzona blokada przeciwwilgociowa jest absolutnie ekologiczna, ma wielopokoleniową trwałość w czasie i nie powoduje osłabienia muru w strefie iniekcji.

Powyższe metody związane z osuszaniem zawilgoconych budynków zabytkowych doskonale sprawdziły się już wielokrotnie podczas przeprowadzania prac konserwatorskich o podobnej problematyce w innych obiektach zabytkowych (przykładem są następujące obiekty: kościół katedralny w Kaliszu, kościół gotycki w Brudzewie Kolskim, kościół gotycki w Russocicach-Władysławowie, kościół klasztorny Kamedułów w Bieniszewie, budynek dawnego konwiktu przy konkatedrze w Ostrowie Wlkp., kościół

barokowy w Zagórowie, budynek Magistratu w Kępnie- Muzeum Potworowskiego i inne).

Cokół

Celem planowanych prac jest powstrzymanie zachodzących procesów destrukcji elementów wątku ceglanego i tynku w partii cokołu. Wadliwe, cementowe tynki należy usunąć. Ubytki w spoinie wypełnić zaprawą i pokryć tynkiem zgodnie z zaleceniami dotyczącymi tynków i sztukaterii.

Miejsca rozwarstwienia muru i większe szczeliny murów wzmocnić poprzez metalowe ściągi, kotwy itp. zgodnie z techniką budowlaną.

Wątek ceglany murów budynku należy w miejscach odsłoniętych i mocno skorodowanych (po usunięciu wtórnych łąt cementowych) oraz spękanych poddać naprawom poprzez częściową wymianę i wzmocnienie oraz odsolenie. Ubytki w spoinie wypełnić zaprawą i pokryć tynkiem zgodnie z zaleceniami dotyczącymi tynków i sztukaterii.

Dach, obróbki blacharskie

Należy dokonać przeglądu drewnianej więźby dachowej i przeprowadzić konserwację lub wymianę najbardziej zniszczonych elementów konstrukcji dachu: belek, listew oraz deskowania.

Należy wymienić obróbki blacharskie na nowe z blachy miedzianej lub tytanowo-cynkowej z wyprowadzeniem odpowiednich spadków i uszczelnień. Należy zainstalować również rynny i rury spustowe od strony elewacji zachodniej.

Stolarka drzwiowa

Wykonać szczegółowy przegląd stolarki drzwiowej. W przypadku podjęcia decyzji o wymianie najbardziej zniszczonych elementów stolarki na nowe należy dokonać wymiany na elementy w tym samym kształcie i wzorze oraz materiale (profilowania, listwy itp.). Jeśli stolarka zachowała się w stanie możliwym do dalszej eksploatacji zaleca się przeprowadzenie konserwacji technicznej i estetycznej zachowanych elementów w celu wzmocnienia ich struktury, poprawienia funkcji i estetycznego wyglądu poprzez konserwację strukturalną, wypełnienie i wygładzenie ubytków oraz zabezpieczenie powierzchni warstwą farby w kolorze oryginału (orzechowo-brązowym).

Metalowe okucia, zamki skrzynkowe należy poddać konserwacji polegającej na oczyszczeniu z wtórnych, białych przemalowań, zabezpieczeniu środkiem antykorozyjnym oraz pokryciu farbą grafitową do metalu.

Kute elementy metalowe

Elementy metalowe (ankry, iglica) należy poddać konserwacji polegającej na oczyszczeniu z korozji i wtórnych nawarstwień, zabezpieczeniu środkiem antykorozyjnym oraz pokryciu farbą grafitową do metalu.

Remont elewacji budynku.

Celem planowanych prac jest powstrzymanie zachodzących procesów destrukcji elementów wątku ceglanego i tynku elewacji. Wadliwe, cementowe tynki należy usunąć. Ubytki w spoinie wypełnić zaprawą i pokryć tynkiem zgodnie z zaleceniami dotyczącymi tynków i sztukaterii.

Miejsca rozwarstwienia muru i większe szczeliny murów (widoczne szczególnie w górnych partiach elewacji południowej i zachodniej) wzmocnić poprzez metalowe ściągi, kotwy itp. zgodnie z techniką budowlaną.

Wątek ceglany murów budynku należy w miejscach odsłoniętych i mocno skorodowanych (po usunięciu wtórnych łąt cementowych) oraz spękanych poddać naprawom poprzez częściową wymianę i wzmocnienie oraz odsolenie. Ubytki w spoinie wypełnić zaprawą i pokryć tynkiem zgodnie z zaleceniami dotyczącymi tynków i sztukaterii.

W niniejszym programie zaleca się użycia materiałów firmy REMMERS –bądź równoważnej, wiodącej i sprawdzonej marki produktów przeznaczonych do renowacji obiektów zabytkowych.

6.PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

6.1.Remont elewacji budynku (mur, watek ceglany).

W niniejszym programie zaleca się użycia materiałów firmy REMMERS –bądź równoważnej, wiodącej i sprawdzonej marki produktów przeznaczonych do renowacji obiektów zabytkowych (np: Keim, Baunit/Bayosan).

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania obiektu przed rozpoczęciem prac remontowych i konserwatorskich. Wykonać dokładną inwentaryzację pomiarową i rysunkową gzymsów, murów, profilowań, występów ceglanych i inwentaryzację fotograficzną poszczególnych ścian obiektu i wszystkich detali architektonicznych. Inwentaryzacje zamieścić w dokumentacji powykonawczej.
2. Szczegółowe oględziny elewacji w celu dokładnego określenia stanu zachowania, wstępny opis wraz z analizą zakresu i przyczyn zniszczeń.
3. Badania.- rozpoznanie wtórnych przemurowań i uzupełnień, demontaż niefachowo zawieszonych urządzeń, elementów wtórnych (min. częściowy demontaż komina) i innych.

- określenie zagrożeń budowlanych: identyfikacja rys, pęknięć, odspojień
- rozpoznanie ich przyczyny oraz propozycja sposobu naprawy;
- badania materiałoznawcze: ewentualne badania petrograficzne cegieł – próbki pobrane z wybranych miejsc muru w celu możliwie pełnego rozpoznania materiału użytego do ich wykonania; badania petrograficzne zapraw ze szczególnym zwróceniem uwagi na ich budowę oraz użyte dodatki; propozycje sposobu zabezpieczenia przed wpływem wody opadowej;

4. W miejscach zagrożonych zawaleniem wykonanie interwencyjnych napraw budowlanych, zabezpieczenie lub demontaż luźnych i zagrażających odpadnięciem części gzymsów, profilowań itp. Wypełnienie rys oraz spękań muru.

5. Dezynfekcja.

W celu wyeliminowania wytworzonych na powierzchni muru nawarstwień o charakterze biologicznym (mchy, glony, porosty) należy przeprowadzić zabieg dezynfekcji preparatem biobójczym. Rośliny wyższe usunąć ręcznie, starając się jak najdokładniej zniszczyć system korzenny.

Ochrona przed glonami:

system BFA (Remmers) – środek bakterio-, grzybo-, glonobójczy do czyszczenia zazielenionych materiałów budowlanych-cegieł, usuwa i zabezpiecza przed ponownym zazielenieniem.

6. Wzmocnienie strukturalne osłabionych cegieł oraz fug poprzez nasycenie ich preparatami zawierającymi związki krzemooorganiczne nie powodujące powstawania na powierzchni wzmacnianego materiału efektu hydrofobowego.

Wzmocnienie:

Preparaty do wzmacniania kamienia, tynku i cegły oparte na estrach kwasu krzemowego. Należy dobrać odpowiedni środek- technika mieszana- w zależności od stopnia i głębokości zniszczenia:

KSE 100

KSE 300

KSE 300 E

7. Usunięcie wtórnych uzupełnień niespełniających obecnie swych funkcji ochronnych i estetycznych.

8. Wykucie cementowych fug, zacierek, łat, usunięcie niewłaściwych wstawek wykonanych z cegieł współczesnych.

9. Oczyszczanie lica cegieł - przed przystąpieniem do wykonywania zabiegu należy przeprowadzić szereg prób oczyszczania, na ich podstawie wybrać metodę (metody) pozwalającą w miarę szybko i skutecznie usunąć zanieczyszczenia oraz nawarstwienia z powierzchni lica przy zachowaniu zasady nie uszkodzania (jak najmniejszego szkodenia) substancji zabytkowej. Ocenę skuteczności zabiegu oraz wybór metody podjąć komisyjnie przy udziale Dyplomowanego Konserwatora Dziej Sztuki. Próby:

- oczyszczanie przy wykorzystaniu pary wodnej, wspomaganie oczyszczania środkami powierzchniowo czynnymi, środkami rozpuszczającymi (spulchniającymi) nawarstwienia;
 - metoda hydrodynamiczna z wykorzystaniem urządzeń czyszczących wodą pod ciśnieniem posiadającymi regulację przepływu wody oraz zmiany kształtu strumienia;
 - czyszczenie wodą zimną, wodą ciepłą, wspomaganie oczyszczania środkami powierzchniowo czynnymi, środkami rozpuszczającymi (spulchniającymi) nawarstwienia;
 - metoda strumieniowo ścierna z wykorzystaniem urządzeń czyszczących parą wodną i ścierniwem z możliwością regulacji przepływu powietrza oraz strumienia ścierniwa, dobór ścierniwa pod kątem jego twardości;
- W trakcie zabiegu należy przewidzieć doczyszczanie punktowe (np. wytwornicą pary), czyszczenie mechaniczne szczególnie zabrudzonych i trudno usuwalnych nawarstwień.

Zalecane materiały konserwatorskie do czyszczenia:

Fassadenreiniger Paste- konsystencja pasty ogranicza spływanie produktu
Grünbelag Entferner-preparat do usuwania zielonych nawarstwień, nie wymaga dodatkowego zmywania

Klinkerreiniger AC- usuwa resztki zapraw, nalot wapienny i cementowy
rotec®-metoda czyszczenia wirującym strumieniem, do czyszczenia na sucho, wilgotno i mokro, łagodne dla podłoża usuwanie zanieczyszczeń
 10. Odsalanie.

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań należy rozpoznać rozkład soli w murze i w miarę możliwości przewidzieć ich usunięcie z jego powierzchni w miejscach najbardziej zasolonych wykorzystując metodę migracji do rozszerzonego środowiska. (np. wodne okłady z pulpy celulozowej).

11. Uzupełnianie ubytków.

Większe ubytki wątków ceglanych należy przemurować z zachowaniem zasad konserwatorskich, dobierając cegły, wielkościowo, kolorystycznie oraz fakturalnie zbliżone do uzupełnianego fragmentu muru. Do uzupełniania ubytków w ceglach jak i spoinach należy zastosować zaprawy jak najbardziej zbliżone właściwościami fizyko-mechanicznymi do uzupełnianego materiału:

- muszą mieć zbliżoną lub lepszą zdolność transportu wody niż materiał uzupełniany
- zbliżone lub niższe właściwości mechaniczne niż materiał uzupełniany
- zbliżony współczynnik rozszerzalności cieplnej do materiału uzupełnianego
- być zbliżone kolorystycznie i fakturalnie do uzupełnianego fragmentu.

Zniszczone ceramiczne detale architektoniczne zdobiące poszczególne partie muru (ceglane kształtki) należy odtworzyć w materiale ceramicznym o identycznym kształcie i w tej samej kolorystyce i strukturze.

Zalecane materiały konserwatorskie do uzupełniania:

uzupełnianie ubytków cegły/kamienia:

Restauriermörtel ZF –bezcementowa zaprawa

Historic Kalkspazemörtel – nie zawiera cementu i innych nie historycznych zapraw

Historic Kalkspachtel – wysokiej jakości szpachlówka na bazie wapna dyspergowanego

spoinowanie:

Tylko podłoża niezasolone

Historic Fugenmörtel

Fugenmörtel TK- materiał dopasowany do elementów oryginalnych

Fugenmörtel ZF- do spoinowania mało wytrzymałych murów z cegieł i kamienia

12. Scalanie kolorystyczne.

W przypadku rażącej rozbieżności kolorystycznych poszczególnych fragmentów muru, mogących zakłócać estetykę obiektu należy przewidzieć zabieg scalenia kolorystycznego powierzchni poprzez miejscowe naniesienie odpowiednio przygotowanych farb. (Dobór środków, szczególnie spoiwa farb, powinien być uzależniony od decyzji co do finalnych właściwości fizycznych powierzchni muru, czy będzie ona miała charakter hydrofobowy czy też pozostanie hydrofilna).

Zalecane materiały konserwatorskie do scalania kolorystycznego:

Historic Schlämm lasur

Historic Lasur- farba silikonowa do wykonywania powłok laserunkowych

13. Hydrofobizacja wątku ceglanego.

Decyzję przeprowadzenia tego zabiegu należy podjąć po upewnieniu się co do efektywności stworzonej bariery przeciwwilgociowej murów przyziemia obiektu. Wykonanie hydrofobizacji na murze narażonym na infiltrację wody z ziemi narazi go na zniszczenie.

Zabieg wykonywać środkami sprawdzonymi na innych tego typu budowlach oraz przebadanymi pod kątem możliwości stosowania w obiektach zabytkowych.

Hydrofobizacja:

Impregnaty o konsystencji kremu o bardzo dobrej penetracji:

Funcosil FC PLUS

Funcosil FC Historic

14. Dokumentacja powykonawcza wg. standardów przyjętych w konserwacji zabytków (w zakresie podanym w Biuletynie Informacyjnym Konserwatorów Dzieł Sztuki, Vol.10 No 2 (37) 1999.) a także standardów budowlanych.

6.2.Renowacja powierzchni tynków elewacji (zewnątrznych) i wewnętrznych

1.Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania tynków, detalu architektonicznego.

2. Oczyszczenie zachowanej powierzchni tynku z zabrudzeń i wtórnych nawarstwień powierzchniowych (w tym warstwy różowocielistego, cementowego "baranka") mechanicznie przez szczotkowanie lub metodami pneumatycznymi.
 3. Usunięcie wtórnej warstwy malarskiej w kolorze ciemnoszarym z partii artykulacji architektonicznej (z powierzchni gzymsów, fryzu, płyciny itp.) - mechanicznie przez szczotkowanie lub metodami pneumatycznymi.
 4. Usunięcie łat cementowych i gipsowo-wapiennych oraz uzupełnień, których powierzchnia różni się od oryginalnej faktury tynku (partie przycokołowe).
 5. Usunięcie luźnych partii tynku w miejscach spękanych, pozbawionych adhezji do podłoża oraz fragmentów odspojonych.
 6. Impregnacja strukturalna tynku w miejscach spękanych (w partiach artykulacji architektonicznej – gzymsów – ok 10 % powierzchni tynków) przy użyciu impregnatów na bazie silikonów lub krzemianów (produkty Baunit/Bayosan lub Remmers).
 7. Dezynfekcja zawilgoconych lub zagrzybionych partii tynku i wątku ceglanego (ok. 20 % powierzchni tynków) przy użyciu gotowych preparatów (system BFA (Remmers) lub Keim, Baunit).
 8. Uzupełnienie tynku - zaprawą wapienno-piaskową, w miejscach ubytków zaprawy dobierając odpowiednią granulację piasku w celu uzyskania zbliżonej struktury do oryginału. Spękane tynki występujące głównie w miejscach narażonych na silne oddziaływanie wilgoci inwazyjnej (pod gzymsami, opierzeniami itp.) powinny zostać poszerzone i wypełnione wapienną zaprawą renowacyjną (Remmers, Keim, Baunit/Bayosan). Partie całkowicie zawilgocone należy również zastąpić tynkiem renowacyjnym j.w. Ubytki tynku w partiach profilowanych gzymsów należy wykonać zgodnie z techniką profili ciągnionych przy użyciu specjalnej zaprawy mineralnej. Drobne spękania wystarczy uzupełnić lub przykryć zaprawą wyrównującą.
- Wykonanie tynków renowacyjnych –solochłonnych w partiach przycokołowych, narażonych na silne działanie wody i soli, w razie potrzeby wykonać takie tynki na całej powierzchni ścian.
- Wykonanie obrzutki zaprawą renowacyjną z systemu WTA. Zaprawa do obrzutki wstępnej z dodatkiem wapna trasowego WTA, odpornej na działanie siarczanów (soli i siarczanów) firmy Remmers lub równoważną.
- Nałożenie tynku solochłonnego wg systemu WTA, tynku porowatego, podkładowego, renowacyjnego na bazie wapna trasowego firmy Remmers lub równoważną.

9. Nałożenie tynku renowacyjnego wzmocnionego włóknami mineralnymi do naprawy i renowacji uszkodzonych fasad w celu scalenia ze starym tynkiem Np Sto Trass Filzputz firmy Sto –Ispo zaprawa przyczepna mulitContact MC55 W – Baunit/Bayosan lub zaprawa o podobnym przeznaczeniu firmy Keim, Remmers) lub równoważną.

W celu scalenia powierzchni tynków starych z nowymi wszystkie powierzchnie tynków powinny być pokryte tą szpachlą kontaktową wzmocnioną włóknami szklanymi na spoiwie wapiennym, która nada tynkom jednorodny charakter o odpowiedniej fakturze.

10.Scalenie kolorystyki powierzchni tynków przy użyciu specjalistycznych, laserunkowych farb krzemoorganicznych Keim (Exclusiv lub Historisch Palette) lub Remmers np.: z palety Historic Lasur. Tynki i detale sztukatorskie pomalować farbami krzemianowymi, silikatowymi na bazie całkowicie nowej kompozycji spoiw żelu krzemionkowego i szkła wodnego, łączy w sobie wszystkie zalety klasycznej farby dyspersyjno-silikatowej. Odporna na warunki atmosferyczne, szkodliwe działanie promieni UV oraz kwasów i alkaliów. Jest niepalna, zawiera pigmenty światłoczułe. Powłoka jaką tworzy jest matowa, paroprzepuszczalna i nie tworzy powłok błonotwórczych. Można ją nakładać bezpośrednio na tynk bez dodatkowych warstw. Jest wysoce hydrofobowa, nie zawiera rozpuszczalników i środków zmiękczających – kolorystyka została określona na podstawie wykonanych odkrywek i zaproponowana w dalszej części opracowania oraz przedstawiona na komisji konserwatorskiej. (firmy Keim, Sto-Ispo, Baunit/Bayosan, Remmers lub równoważna).

6.3.Gzysy, profilowania, detal architektoniczny

- 1.Usuniecie osłabionych i cementowych zapraw profili w sposób mechaniczny dłutami i skalpelami.
- 2.Oczyszczenie metodą piaskowania przy użyciu agregatu Ce-Pe
- 3.Pozostawić należy zdrowy oryginalnie zachowany profil i wykonać jego inwentaryzację rysunkową na potrzeby powtórzenia go w miejscach ubytków.
- 4.Fragmenty zapraw wykazujące dobre właściwości wiążące można pozostawić.
- 5.Wykonanie zabiegu dezynfekcji preparatem BFA firmy Remmers lub równoważnym.
- 6.Odtworzenie profilowań gzysów, stylizowanych „głowic pilastrów” itp. zgodnie z zachowanym fragmentem z zaprawy podkładowej np. Grobzugmortel, a następnie wyprowadzenie powierzchniowe z zaprawy Ceresit CR 44 osadzonej na tzw. wzmocnieniach –pajęczkach z drutu nierdzewnego na żywicy.

6.4.Obróbki blacharskie

- 1.Oczyszczenie i nałożenie szlichty z zaprawy mrozoodpornej CM11 Ceresit z uformowaniem spadków.
- 2.Wykonanie nowych opierzeń z blachy tytanowo-cynkowej lub miedzianej.
- 3.Wykonanie izolacji pod parapetami z papy.
- 4.Montaż rynien i rur spustowych.

6.5.Elementy metalowe - konstrukcja żeliwna -ankry (elewacja południowa, północna i wschodnia), iglica (elewacja wschodnia), okucia drzwi

- 1.Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania obiektów.
- 2.Przywrócenie elementom właściwej płaszczyzny i formy przez prostowanie na zimno i na gorąco.
- 3.Oczyszczenie powierzchni metalu z warstw wtórnych, pozostałości warstw malarskich i produktów korozji przez piaskowanie na sucho lub mechanicznie lub chemicznie.
- 4.Uzupełnienie lub rekonstrukcja części brakujących lub uszkodzonych elementów, naprawa mechanizmów zamków
- 5.Sprawdzenie i w razie potrzeby właściwe zamocowanie elementów.
- 6.Stabilizacja powierzchni metalu kontaktowym inhibitorem korozji np. Kompleksor 2000.
- 7.Zabezpieczenie antykorozyjne powierzchni elementów metalowych farbą podkładową z wysokocynowej farby chemoutwardzalnej Epex Eiseng Limmer.
- 9.Pokrycie powierzchni elementów metalowych warstwą końcowego wymalowania w kolorze grafit –mat (lub innym, zgodnym z projektem aranżacji elewacji i wnętrza), farby antykorozyjne, np. Hammerite, lub Hector
- 10.Wykonanie dokumentacji fotograficznej wykonanych prac.

6.6.Konserwacja elementów więźby dachowej

1. Usunięcie zanieczyszczeń powierzchniowych mechanicznie, za pomocą szczotek i przemysłowych odkurzaczy.
2. Usunięcie zachłapań farbami elewacyjnymi, mechanicznie przez zeskrobanie i zeszlifowanie papierem ściernym.
3. Dezynsekcja całej więźby dachowej (zabieg dwukrotny, głównie od strony niemalowanej oraz w miejscach zniszczonych przez owady metodą oprysku, pędzlowania i iniekcji) preparatami: Xirein (PROTECTOR) - Hylotox Q lub równoważnymi.

4. Dezynfekcja elementów więźby dachowej w miejscach zarażonych grzybami preparatami (zabieg dwukrotny metodą oprysku lub pędzlowania i iniekcji): - Altaxin Impregnat do drewna, 31 - Altax Impregnat do drewna - Drewnochron Impregnat Extra – bezbarwny, - Xylomal Q - Impregnat.

5. Impregnacja strukturalna, wzmacnianie drewna poprzez iniekcję 10-15% roztworu żywicy Paraloid B-72 w toluenie/ksylenie lub gotowym impregnatem Hekol I-50 lub Hekol L-50 z 3-4% dodatkiem środka grzybobójczego.

Impregnację strukturalną przeprowadza się metodą wstrzykiwania roztworu żywicy przy użyciu igieł do istniejących otworów oraz dodatkowo wywierconych w odległościach 15- 40 cm wzdłuż włókien lub 3-6 cm w poprzek włókien pod ciśnieniem (do 1,5 Mp). Otwory zamyka się kołkami po wysyceniu elementów drewnianych.

Wypełnianie drobniejszych szczelin i ubytków zniszczonych przez owady lub grzyby przy użyciu mieszaniny trocin z żywicą Paraloid B-72 w toluenie/ksylenie lub gotowego preparatu Araldit.

6. Wzmacnianie konstrukcji elementów drewnianych metodą flekowania (lub wymiana całych elementów w uzasadnionych przypadkach koniecznych zgodnie z techniką oryginału (drewno sosnowe). Flekowanie należy przeprowadzić przy użyciu 50% dyspersji wodnej POW z dodatkiem Osakrylu lub gotowym produktem polimerowym np: Ponal firmy Henkel i przytwierdzone do konstrukcji obiektu za pomocą kołków drewnianych (dopuszcza się zastosowanie śrub nierdzewnych). Przeprowadzenie zabiegów dezynfekcji i dezynsekcji nowych elementów.

7. Nasączenie całej konstrukcji więźby dachowej środkiem ogniochronnym, np.: Wood Protector Firestop Impregnat do Drewna Koncentrat/ Drew – Fire Koncentrat, FireSmart Bio – P/Pož. lub równoważnym.

8. Oczyszczanie powierzchni elementów drewnianych z nadmiaru impregnatu przy użyciu rozpuszczalników organicznych.

9. Opracowanie powierzchni uzupełnionych ubytków przy użyciu papieru ściernego o zróżnicowanej gradacji 120 – 400.

10. Rekonstrukcja/scalenie kolorystyczne ubytków zgodnie z techniką oryginału przy użyciu dobrej jakości bejcy, lakierobejcy zgonie z kolorem oryginału.

11. Zabezpieczenie powierzchni lakierem matowym, bezbarwnym.

6.7 Elementy architektoniczne, stolarka drewniana

1. Opis stanu zachowania, wykonanie odkrywek wraz z dokumentacją fotograficzną.
2. Wstępne oczyszczenie z zabrudzeń powierzchniowych i wtórnych nawarstwień (metody chemiczne, mechaniczne, termiczne).
3. Dezynfekcja i dezynsekcja obiektów drewnianych w razie zaobserwowania obecności zniszczeń spowodowanych przez owady lub mikroorganizmy (zabieg dwukrotny metodą oprysku lub pędzlowania i iniekcji): - Altaxin Impregnat do drewna, 31 - Altax Impregnat do drewna - Drewnochron, Impregnat Extra – bezbarwny, - Xylomal Q – Impregnat lub gotowymi preparatami Remmers.
4. Elementy drewniane o osłabionej strukturze mogą być poddane zabiegowi impregnacji strukturalnej w celu wzmocnienia (roztwór żywic epoksydowych).
5. Ewentualna wymiana elementów drewnianych, konstrukcyjnych, których wewnętrzna struktura uległa dezintegracji z zachowaniem kształtu i form oryginalnej substancji zabytkowej.
6. Zakładanie kitów trocinowych z żywicą epoksydową w miejscu większych ubytków drewna lub gotowym kitem epoksydowym Araldit.
7. Opracowanie powierzchni uzupełnionych ubytków warstwy zaprawy przy użyciu papieru ściernego o zróżnicowanej gradacji 120 – 400.
8. Zabezpieczenie powierzchni drewnianych elementów substancji zabytkowej oraz scalenie kolorystyczne ubytków z partiami oryginalnymi zgodnie z kolorem i techniką oryginału (wybarwienie wysokiej jakości lakierobejcą lub bejcą zewnętrzną w celu scalenia kolorystycznego elementów wtórnych i uzupełnień/kitów z powierzchnią oryginału – np.: produkty Remmers).
9. Naniesienie ochronnej warstwy zewnętrznej (lakier zewnętrzny, matowy - np.: produkty Remmers).

Ustalenia dotyczące kolorystyki elewacji budynku

7. PROGRAM PRAC BADAWCZYCH

1. Dokumentacja fotograficzna stanu zachowania obiektu.

2. Wykonanie odkrywek warstw stratygraficznych rozmieszczonych w różnych wytypowanych partiach elewacji budynku lub odkrywki naturalne.
3. Sformułowanie wniosków i założeń konserwatorskich.
4. Udokumentowanie wyników badań.

8. PRZEBIEG I WYNIKI PRAC BADAWCZYCH

Badania ścian budynku (tynk, zaprawa, polichromia ścian i artykulacji architektonicznej) przeprowadzono na miejscu. Użyte materiały rozpoznano na podstawie cech zewnętrznych. Przy ocenie przyczyn zniszczeń przeanalizowano charakter widocznych uszkodzeń. Wykonano dokumentację fotograficzną stanu zachowania. Ukazuje ona najbardziej typowe zniszczenia a także zachowane fragmenty odsłoniętych wcześniejszych warstw występujących na powierzchni badanego obiektu. Badania prowadzono metodą odkrywek w formie sond rozmieszczonych w wytypowanych miejscach oraz analizy odkrywek naturalnych. Wykonany zakres prac pozwolił na ocenę stanu zachowania i dostarczył odpowiednich informacji na istnienie historycznych nawarstwień podobnych do obecnej kolorystyki i sposobu dekoracji elementów. Poza odkrywkami udokumentowanymi opisowo i fotograficznie wykonano również kilkadziesiąt drobnych badań sondażowych w wielu miejscach odkrywek naturalnych obiektu, które potwierdziły omówioną w niniejszej pracy stratygrafię warstw.

9. PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADAŃ.

Po zapoznaniu się z obiektem, przeprowadzeniu analizy wizualnej stanu zachowania tynków i polichromii ścian, oraz po wykonaniu badań sondażowych ustalono, że w zdecydowanej większości ponad 50% oryginalnej substancji zabytkowej utraciło swój pierwotny charakter.

Autorzy programu przeprowadzając odkrywki sondażowe wyodrębnili jedynie kilka miejsc, gdzie zdaje się występować oryginalna warstwa polichromii z 1902 r. Miejsc, z wydawać by się mogło oryginalnie zachowaną polichromią w tym stanie budynku jest niewiele, ze względu na duże ubytki tynków. Obecna polichromia ścian elewacji pochodzi z czasów po II wojnie światowej. Jedynie nienaruszona oryginalna polichromia znajduje się w zagłębieniach profilowań i gzymsów. Pierwsza oryginalna polichromia była w kolorze szarobeżowym zbliżonym do koloru naturalnego tynku wapiennopiaskowego.

Po wykonaniu na różnych wysokościach odkrywek muru ceglanego stwierdzono, że cegły pod tynkiem są w bardzo złym stanie. Są kruche i w wielu miejscach bez spoiny. Wtórny tynk cementowo-wapienny, który narzucono na nie w niektórych partiach, jest również dość kruchy i większości pokryty

dodatkowo zacierką cementowo-wapienną. Dokładne oczyszczenie muru z wtórnego tynku cementowego jest możliwe, lecz pracochłonne i może przynieść liczne drobne obtłuczenia i wyrwy w tynku oryginalnym. Skucie tych warstw bez większych uszkodzeń oryginalnych tynków jest niemożliwe. Stwierdzono również, że przy budowie budynku posłużono się tylko tradycyjną cegłą ceramiczną w kolorze czerwonym.

Oryginalna polichromia elewacji wykonana były na spoiwie wapiennym lub wapiennoemulsyjnym równomiernie naniesiona na całej powierzchni elewacji. Wtórne nawarstwienia historyczne polegały głównie na kolejnych naprawach tynkarskich eksponowanych w kolorze tynku, a ostatnia z nich w różowocielistym kolorze cementowego „baranka”.

10. WNIOSKI KONSERWATORSKIE

Z analizy przeprowadzonych odkrywek sondażowych oraz naturalnych (które licznie występują na ścianach na skutek urazów mechanicznych, degradacji użytych materiałów i zaistniałych z tego powodu spękań ścian) wynikają następujące warstwy technologiczno- chronologiczne:

I warstwa chronologiczna

- podłoże ścian – cegła palona,
- tynk wapienno-piaskowy,
- pobiała wapiennoemulsyjna w kolorze szarobeżowym (ściany zewnętrzne)
- pobiała wapiennoemulsyjna (ściany wewnętrzne)

II warstwa chronologiczna

- tynk cementowo-wapienny
- zacierka cementowa (późniejsze naprawy)
- różowocielista obrzutka cementowa – „baranek” (ściany), ciemnoszara farba emulsyjna (gzymsy)
- brud, kurz

III warstwa chronologiczna

- tynk cementowo-wapienny
- zacierka cementowa (późniejsze naprawy)

Fot. 11. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie górnej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz ciemnoszary gzyms (farba emulsyjna), wąż ceglany oraz oryginalny spękany tynk, widoczne zniszczenia, spękania gzymsu, stan obecny.

Fot. 12. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie górnej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz ciemnoszary gzyms (farba emulsyjna), wąż ceglany oraz oryginalny spękany tynk, widoczne zniszczenia, spękania gzymsu, stan obecny.

Fot. 14. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty wątek ceglany w partii cokołowej i oryginalny spękany tynk, widoczne zniszczenia, zawilgocenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 15. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty wątek ceglany w partii cokołowej, oryginalny spękany tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 16. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie płyciny w partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz ciemnoszara warstwa wewnątrz płyciny (farba emulsyjna) na oryginalnym tynku, widoczne zniszczenia, zabrudzenia, stan obecny.

Fot. 17. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty wątek ceglany w partii cokołowej, oryginalny tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia i wysolenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 18. . Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty wątek ceglany w partii cokołowej, oryginalny tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia i wysolenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 19. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty wątek ceglany cokołu, oryginalny tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia i wysolenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 20. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty wątek ceglany cokołu, oryginalny tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia i wysolenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 21. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie), oryginalny tynk wapiennopiaskowy oraz zachowany fragment oryginalnej, zbrudzonej warstwy polichromii w kolorze szarobeżowym, stan obecny.

Fot. 23. Widok fragmentu drzwi elewacji południowej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczne zniszczenia struktury oraz dwie warstwy stratygraficzne na powierzchni drzwi: w kolorach orzechowo-brązowym oraz jasnoszarym, stan obecny.

Fot. 25. Widok fragmentu środkowych drzwi elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczne zniszczenia oraz dwie warstwy stratygraficzne na powierzchni drzwi: w kolorach orzechowo-brązowym oraz jasnoszarym, stan obecny.

Powierzchnia budynku pierwotnie była tynkowana z użyciem zaprawy wapienno-piaskowej z dodatkiem cementu i żwiru i malowana (pobiałą

wapienne na ścianach wewnętrznych oraz warstwa szarobeżowa na ścianach zewnętrznych).

Współcześnie (w latach powojennych) w ramach odnawiania ścian położono kolejną warstwę chronologiczną w postaci różowocielistej obrzutki cementowej (na ścianach) oraz ciemnoszarej farby (na gzymsach i płycinach elewacji).

Kolorystkę tynków elewacji z podaniem numerów farb należy ustalić na komisji konserwatorskiej, bądź w projekcie budowlanym. Najbardziej zbliżonym kolorem do oryginalnej warstwy malarskiej uwidocznionej na okrywce naturalnej – vide fot. nr 21 jest **nr 9312 z palety Keim Exclusiv**

DOKUMENTACJA OPISOWA: str. 22

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA: SZT. : 27

Fot. 1. Widok elewacji wschodniej i południowej budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, stan obecny.

Fot. 2. Widok elewacji zachodniej budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, stan obecny.

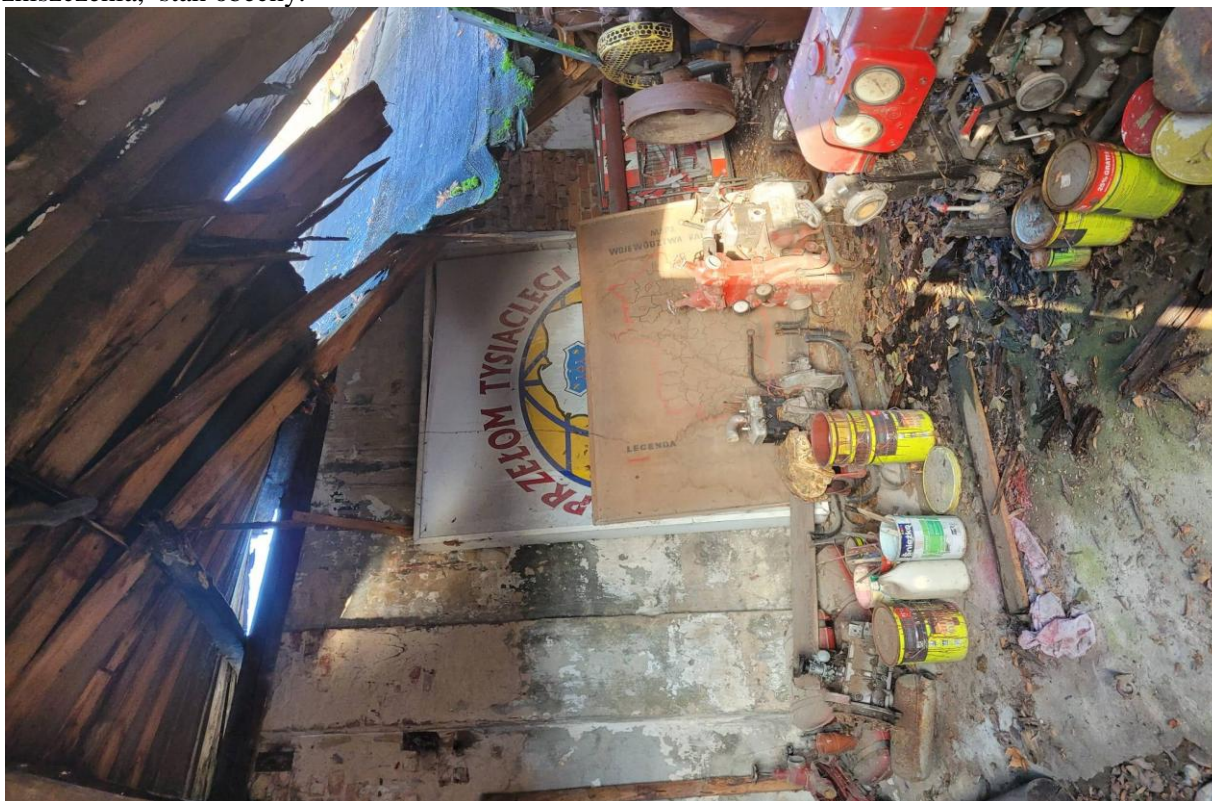
Fot. 3. Widok elewacji wschodniej i północnej budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, stan obecny.

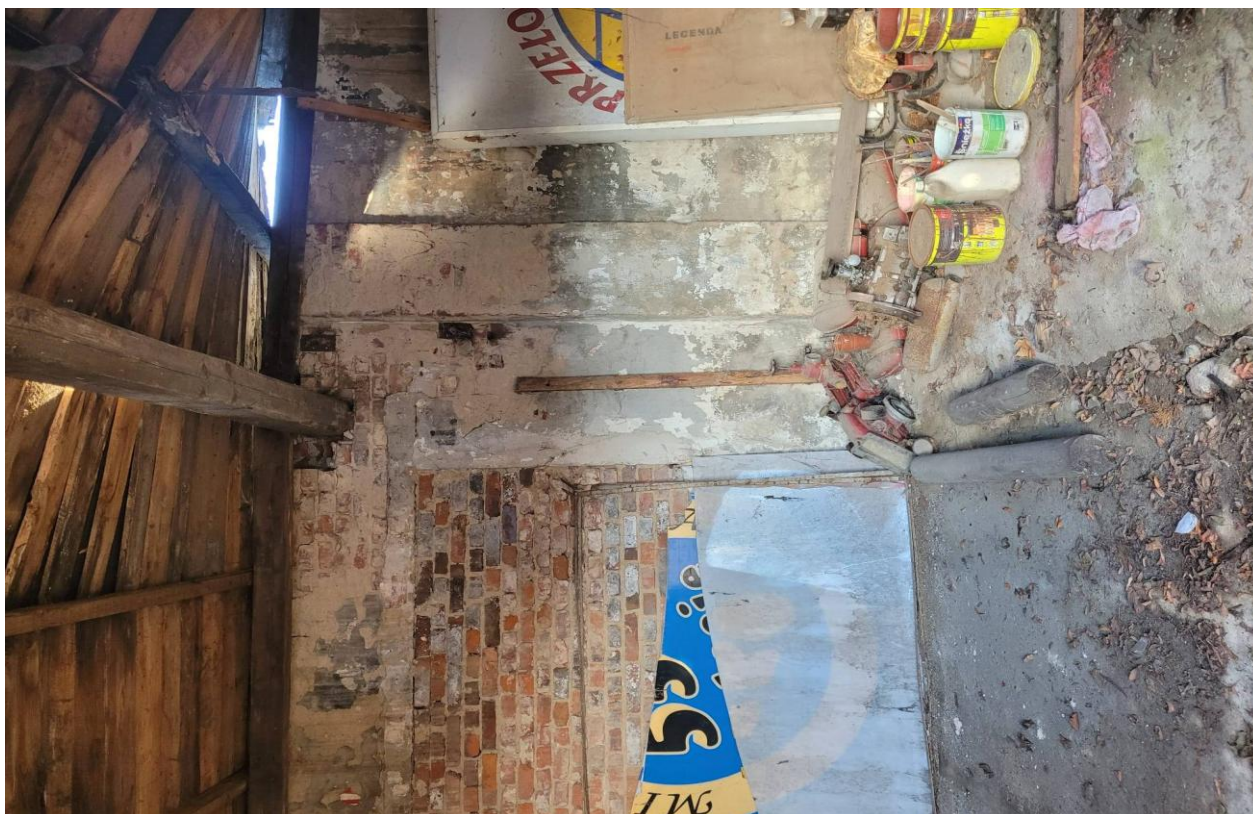
Fot. 4. Widok elewacji południowej budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, stan obecny.

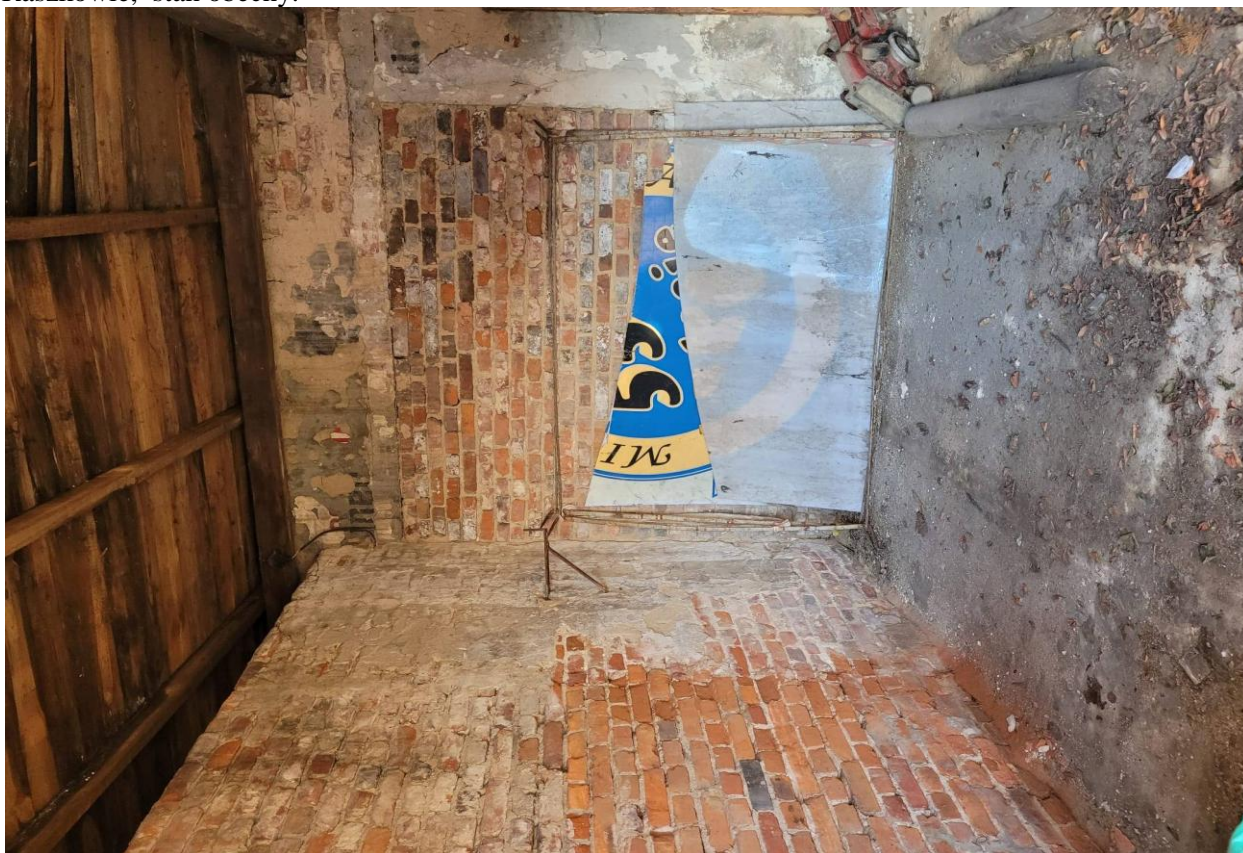
Fot. 5. Widok poszycia dachu budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczne zniszczenia, stan obecny.

Fot. 6. Widok zniszczonego, zapadniętego dachu północnej części budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, stan obecny.

Fot. 7. Widok zniszczonego dachu oraz tynków we wnętrzu budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, stan obecny.

Fot. 8. Widok zniszczonego dachu oraz tynków we wnętrzu budynku dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, stan obecny.

Fot. 9. Widok współczesnej warstwy chronologicznej na fragmencie górnej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz ciemnoszary gzyms (farba emulsyjna), stan obecny.

Fot. 10. Widok współczesnej warstwy chronologicznej na fragmencie górnej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz ciemnoszary gzyms (farba emulsyjna), widoczne zniszczenia, spękania gzymsu, stan obecny.

Fot. 11. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie górnej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz ciemnoszary gzyms (farba emulsyjna), wątek ceglany oraz oryginalny spękany tynk, widoczne zniszczenia, spękania gzymsu, stan obecny.

Fot. 12. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie górnej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz ciemnoszary gzyms (farba emulsyjna), wątek ceglany oraz oryginalny spękany tynk, widoczne zniszczenia, spękania gzymsu, stan obecny.

Fot. 13. Fragment górnej partii elewacji południowej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczny brak opierzenia oraz zniszczenia, spękania gzymsu, stan obecny.

Fot. 14. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty watek ceglany w partii cokołowej i oryginalny spękany tynk, widoczne zniszczenia, zawilgocenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 15. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty watek ceglany w partii cokołowej, oryginalny spękany tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia partii przycokołowych, stan obecny.

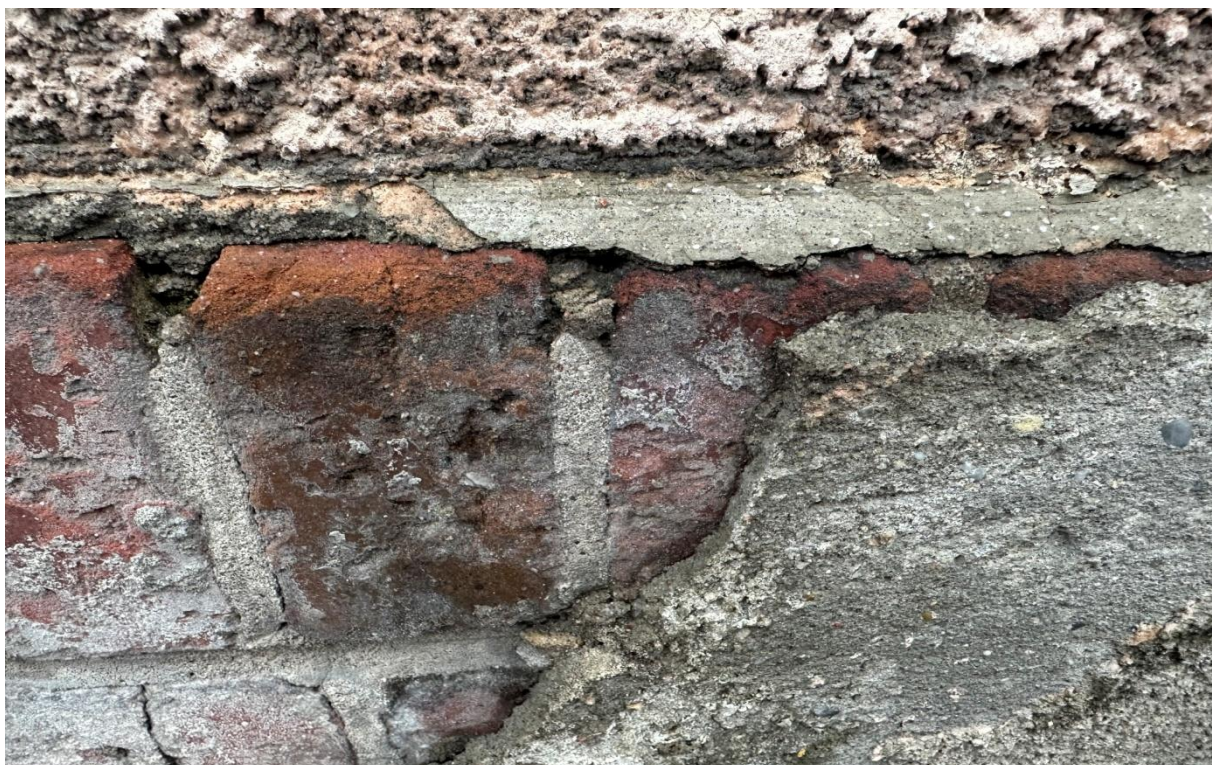
Fot. 16. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie płyciny w partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz ciemnoszara warstwa wewnątrz płyciny (farba emulsyjna) na oryginalnym tynku, widoczne zniszczenia, zabrudzenia, stan obecny.

Fot. 17. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty wątek ceglany w partii cokołowej, oryginalny tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia i wysolenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 18. . Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty wątek ceglany w partii cokołowej, oryginalny tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia i wysolenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 19. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty watek ceglany cokołu, oryginalny tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia i wysolenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 20. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie przycokołowej partii elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie) oraz odsłonięty watek ceglany cokołu, oryginalny tynk oraz wtórne, szare wyprawki cementowe, widoczne zniszczenia, zawilgocenia i wysolenia partii przycokołowych, stan obecny.

Fot. 21. Odkrywka naturalna, widoczna stratygrafia warstw na fragmencie elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna różowocielista partia ściany (obrzutka cementowa barwiona w masie), oryginalny tynk wapiennopiaskowy oraz zachowany fragment oryginalnej, zbrudzonej warstwy polichromii w kolorze szarobeżowym, stan obecny.

Fot. 22. Widok drzwi elewacji południowej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczne zniszczenia struktury i odkształcenia drewnianych listew i desek, stan obecny.

Fot. 23. Widok fragmentu drzwi elewacji południowej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczne zniszczenia struktury oraz dwie warstwy stratygraficzne na powierzchni drzwi: w kolorach orzechowo-brązowym oraz jasnoszarym, stan obecny.

Fot. 24. Widok fragmentu drzwi elewacji południowej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczne zniszczenia struktury drewna oraz zawilgocenia powierzchni dolnych partii z widoczną „korozją biologiczną” (pleśnie, grzyby, porosty, mech), stan obecny.

Fot. 25. Widok fragmentu środkowych drzwi elewacji wschodniej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczne zniszczenia oraz dwie warstwy stratygraficzne na powierzchni drzwi: w kolorach orzechowo-brązowym oraz jasnoszarym, stan obecny.

Fot. 26. Widok fragmentu drzwi elewacji południowej dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczny zachowany oryginalny zamek skrzynkowy oraz zniszczenia struktury drewnianych listew i desek, stan obecny.

Fot. 27. Widok fragmentu drzwi od strony wnętrza dawnej remizy strażackiej w Raszkowie, widoczna, oryginalna, niemalowana powierzchnia desek o mniejszym stopniu zniszczenia powierzchni w stosunku do warstwy zewnętrznej oraz warstwy pobiału wapienne na ścianach wnętrza budynku, stan obecny.